

**ABÚS DE LES FORCES I COSSOS DE SEGURETAT A
CATALUNYA**
**ANÀLISI I COMPARACIÓ DEL MODEL DE PROTECCIÓ DE LES
VÍCTIMES**

Deontologia

Del gr. *δέον*, *-οντος* *déon*, *-ontos* 'el que és necessari', 'deber²' y *-logía*.

1. f. Part de l'ètica que tracta dels deures, especialment dels que regeixen una activitat professional.
 2. f. Conjunt de deures relacionats amb l'exercici d'una determinada professió.
-

Lluís Diez de los Ríos Francès

Maig 2021

ÍNDIX

I. INTRODUCCIÓ.....	3
II. MARC TEÒRIC.....	4
2.1. Hobbes, i el Leviatán.....	4
2.2. Webber, i el monopoli de la violència.....	5
III. MARC NORMATIU	6
3.1. Nacions Unides	7
3.2. Estat Espanyol.....	8
3.3. Catalunya.....	9
IV. VIOLÈNCIA INSTITUCIONAL.....	13
4.1. Ús desproporcionat de la força.....	14
4.2. Identificacions policials per perfil racial (racial profiling).....	15
V. MODEL DE DENÚNCIA A LA POLICIA.....	16
5.1. Catalunya.....	16
5.2. Regne Unit	17
5.3. Recomanacions Unió Europea	19
VI. CONCLUSIÓ	21
VII. BIBLIOGRFIA.....	22

I. INTRODUCCIÓ

Els cossos policials a l'Estat espanyol han estat qüestionats en els últims anys per diversos motius, com per exemple, per l'ús desproporcionat de la força. Val a dir que en els últims deu anys hi ha hagut multitud de manifestacions, des de les protestes dels indignats durant el Maig del 2011, passant per la jornada de votació de l'1 d'Octubre de 2017, o recentment, les manifestacions en contra de l'empresonament del raper Pablo Hasél. Tot i així, el fet de que hi hagin mobilitzacions, hauria de ser símptoma d'una bona democràcia, és a dir, d'un Estat que entén a la policia com a garant de la seguretat del ciutadans, i no com una amenaça que cal reprimir.

Així doncs, es pot sostenir que els cossos policials a l'Estat espanyol no estan orientats a protegir l'ordre públic, sinó en tot cas a gestionar els disturbis. Aquest fet, ho expliquen les dades de tots els ferits en les diferents mobilitzacions ciutadanes, ja que si agafem les dades dels anys entre el 2010 i 2016, més de 2.000 persones han denunciat haver patit violència policial. A més, la Coordinadora per a la prevenció i denúncia de la tortura ja ha advertit que són 15 les condemnes a l'Estat espanyol per part del Tribunal Europeu de Drets Humans per maltractaments o tortures realitzades pels cossos policials.

A més, no es pot oblidar com la situació d'Estat d'alarma no ha fet més que corroborar que s'han mantingut les males praxis en determinats moments, i que en alguns casos s'han posat denúncies als diferents cossos de la policia. És per això, pel qual he decidit comprovar de quina manera es pot revertir aquesta situació, o inclús, quin és el motiu pel qual ens hi trobem immersos. Per a fer-ho, m'he centrat en el cos de la policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra, tot i que en diversos moments també es parla de "policia" com un tot, així doncs, de tots els cossos que són anomenats d'aquesta manera.

Tal com es veurà en el treball, hi ha diverses formes d'abús policial, però només en parlo de dues. Això és degut a que l'objecte del treball és explicar de quina manera es pot acabar amb la impunitat policial, conscient que només constitueix un pedaç dins de la cultura d'un Estat que s'hauria de repensar per molts altres motius també. Així doncs, considero que no només podem parlar de brutalitat policial, sinó també s'ha de parlar de les víctimes, que mereixen incoar un procediment judicial amb garanties, i és per això pel qual considero que s'ha de construir un organisme independent que controli aquest procés i d'aquesta manera es pugui fer justícia. Ara bé, tot això no es podrà fer sense la

cooperació dels cossos policials, i això pot constituir un obstacle, però llavors, es necessitaran més mobilitzacions, i aquestes espero que no acabin amb denúncies.

II. MARC TEÒRIC

Per a començar aquesta anàlisi, s'han de situar les bases teòriques i filosòfiques per contextualitzar des d'on s'edifica la concepció de l'exercici del monopoli de la violència per part de l'Estat, que és a on neix principalment tot el que després desemboca en les diferents accions policials. En aquest apartat, s'explicarà breument aquelles aportacions teòriques rellevants per concebre millor el motiu pel qual s'entenen els cossos i forces de seguretat de l'Estat d'una manera determinada, i com s'han configurat com una peça clau del desplegament de l'Estat modern a tot el món.

2.1. Hobbes, i el Leviatán

En primer lloc, s'ha de mencionar la concepció filosòfica d'un autor clau en el desenvolupament de l'Estat-nació actual, i la seva concepció posterior sobre la seguretat. Aquest és Thomas Hobbes, tant àmpliament conegut i analitzat en diferents èpoques i situacions. Hobbes descriu amb la seva obra *Leviatán*, que "*l'estat de naturalesa, és un estat de guerra segons pel qual cada persona¹ és enemiga de les altres, és natural també en el temps en què les persones viuen sense altra seguretat que la que la seva pròpia força i la seva pròpia invenció poden proporcionar-los*"², així doncs, l'autor té un concepció antropològica negativa fet pel qual, considera que hi ha una "*inclinació general de la humanitat sencera, un perpetu i incessant afany de poder, que cessa solament amb la mort*"³, fet pel qual les persones són propenses a la guerra.

Per a deixar de viure en aquest estat natural de guerra permanent fruit de les passions dels humans, l'autor considera que s'han d'organitzar d'una manera diferent, i així també assegurar-se la mateixa conservació. Per tant, el fet de constituir un Estat que aglutini tota la força, hi té una doble missió: per un costat, els assegura l'autoconservació, i per l'altre, la pau. És per això, pel qual l'autor sosté que s'ha de concentrar tot el poder en l'Estat

¹ Substitució de la paraula "home", per "persona", i d'aquesta manera utilitzar llenguatge inclusiu.

² Hobbes, T. *Leviatán*, (1651), Anglaterra. Ed: Andrew Croke pàg. 98.

³ Hobbes, T. *Leviatán*, (1651), Anglaterra. Ed: Andrew Croke pàg. 75.

per a frenar l'activitat violenta, i així reconduir totes aquelles relacions bel·licistes que condicionen a tota la societat⁴.

L'autor, advoca per la construcció d'un aparell sobirà que esdevingui el garant de la seguretat dels ciutadans, i ho explica d'aquesta manera: *“la multitud així unida en una persona s'anomena Estat. Aquesta és la generació d'aquell gran Leviatán, o més aviat (parlant amb més reverència), d'aquell déu mortal, sobre el qual devem, sota el Déu immortal, la nostra pau i la nostra defensa. Perquè en virtut d'aquesta autoritat que se li confereix per cada home particular a l'Estat, posseeix i utilitza tant poder i fortalesa, que pel terror que inspira és capaç de conformar les voluntats de tots ells per a la pau”*. D'aquesta manera, la violència només es pot realitzar per un organisme, i és per això que es cristal·litza en el monopoli legítim de la violència⁵.

És primordial destacar també que el nucli de la seva teoria política es manté viva avui en dia, i que les diferents forces i cossos de seguretat de l'Estat (i de Catalunya concretament), s'han orientat en la preservació de l'ordre que alguns actors socials pretenen destruir. Així, aquest tipus de polítiques anteposa la seguretat i preservació del propi Estat per sobre de les persones, fet pel qual genera una sèrie d'accions públiques, que estan encaminades a produir i garantir unes condicions de convivència que garanteixin el correcte funcionament del tot, en aquest cas, de l'Estat.

2.2. Webber, i el monopoli de la violència

Un altre dels conceptes rellevants, és el fet que el sociòleg Max Webber va teoritzar: el monopoli de l'ús de la violència legítima és exclusiva de l'Estat. L'autor ho explica de la següent manera: *“Avui, haurem de dir que Estat és aquella comunitat humana que, aquí a un determinat territori (el territori és un element distintiu), reclama (amb èxit) per a ell el monopoli de la violència física legítima. El distintiu del nostre temps és que a totes les demás associacions e individus només se'ls hi concedeix el dret a la violència física en la mesura que l'Estat els ho permet, ja que l'Estat és l'única font del dret a la violència”*⁶.

⁴ Gallego, M. *Sobre el Monopolio legítimo de la violencia*. Nuevo Foro Penal, ISSN 0120-8179, Nº. 66, 2003.

⁵ Gallego, M. *Sobre el Monopolio legítimo de la violencia*. Nuevo Foro Penal, ISSN 0120-8179, Nº. 66, 2003.

⁶ Weber, M. *El político y el científico*. Ed: Alianza Editorial

L'autor continua: “*l'Estat, com totes les associacions o entitats polítiques que històricament l'han precedit, és una relació de dominació d'homes sobre homes, que es sosté per mitjà de la violència legítima (és a dir, de la que és considerada com a tal). Per subsistir necessita, per tant, que els dominats acatin l'autoritat que pretenen tenir els qui en aquest moment dominen*”. En aquest sentit, l'autor fa referència al fet que els dominats acatin l'autoritat, el problema, és quan avui en dia sembla que l'autoritat només es pugui acatar mitjançant l'ús d'aquesta violència, i en canvi, s'oblidi el consens entre els ciutadans, que al final és el que fa mantenir un Estat en peu, i en pau.

Així, la violència és considerada com una condició *sine qua non* per a la construcció de l'Estat, a on a més se li infereix una valoració positiva en tant que és un element necessari per a la construcció de l'ordre social⁷. Aquesta presumpció és perversa, ja que la violència se l'entén com a quelcom a erradicar, i per això, s'insta a que l'Estat actuï com a garant d'aquesta no utilització d'aquest mitjà per a aconseguir algun fi; però per a altre banda, se situa com a únic subjecte polític legítim d'utilitzar-la, entenen que és per a assegurar un ordre de la societat. Aquí, no s'analitzarà la concepció d'ordre social, o el que s'entén per ordre, tot i que hi ha moltes accepcions que poc tenen a veure amb l'ús del càstig per a mantenir-lo.

III. MARC NORMATIU

Un cop definit i conceptualitzat el marc teòric, i abans d'entrar a l'objecte estudi d'aquest treball, és indispensable fer un anàlisi del marc normatiu que regula els drets humans i vehicular-ho amb la regulació i organització dels cossos policials. Per tant, és important entendre sota quin paraigües jurídic es regulen les forces de seguretat. Així doncs, el dret s'estructura a través d'una jerarquia normativa, per la qual es fa un breu anàlisi dels aspectes normatius que són objecte d'estudi, passant per l'àmbit europeu fins l'autonòmic, concretament a Catalunya.

⁷ Gallego, M. *Sobre el Monopolio legítimo de la violencia*. Nuevo Foro Penal, ISSN 0120-8179, N°. 66, 2003.

3.1. Nacions Unides

En data 10 de desembre de 1948 la Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar la Declaració Universal de Drets Humans⁸. La promulgació d'aquesta Declaració sorgeix com una necessitat imperiosa d'abordar un moment polític i social tens, on es produïen actes que atemptaven greument la dignitat humana, com per exemple, actes de repressió, guerres civils, entre d'altres.

Aquesta declaració va suposar un pas decisiu i important, ja que ha estat el primer reconeixement universal en considerar els drets bàsics i les llibertats fonamentals, com a inherents a tots els éssers humans, inalienables i aplicables per igual a totes les persones, sent aquestes lliures de naixement i amb igualtat dignitat i drets. Així doncs, es va assentar una base jurídica sòlida que establia i regulava els principis bàsics per garantir el drets humans, i per tant, sent aquests drets protegits sota un règim jurídic. Així doncs, l'objecte d'aquesta Declaració d'acord amb l'article 1, estableix:

*“Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets i, dotats com estan de raó i consciència, **han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.**”*

D'aquest primer article se'n desprèn la finalitat teològica de la norma, que consisteix en respectar-se entre les persones en iguals condicions de dret i dignitat.

Per altra banda, l'article 22 d'aquest text estableix que:

*“**Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la seguretat social, i a obtenir, mitjançant l'esforç nacional i la cooperació internacional, tenint en compte l'organització i els recursos de cada Estat, la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals, indispensables a la seva dignitat i al lliure desenvolupament de la seva personalitat.**”*

⁸ Resolució núm. 217 A (III), Assemblea General de la Unió Europea:
https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/spn.pdf

Els Estats són qui, a través de les seves institucions, tenen el deure, independentment del seu sistema polític, econòmic o cultural, a promoure i protegir tots els drets humans i llibertats fonamentals. És a dir, són les autoritats qui ostenten el “monopoli” de garantir la vigència dels drets humans, qui al seu torn, poden determinar quan una actuació és susceptible de ser un delictes, i si s’escau, sancionat.

Per tant, en el moment en què la figura autoritària comet un acte il·lícit i d’abús de poder, atenta directament contra els drets humans, incomplint així l’obligació que l’hi ha estat conferida, la de garantir els drets humans.

3.2. Estat Espanyol

Un cop determinat l’important paper que les Nacions Unides ha conferit als Estats membres, és convenient acotar el marc legal en l’àmbit de l’Estat espanyol.

D’acord amb l’article 10.1 de la Constitució Espanyola⁹, comprès en el Títol I dels drets i deures fonamentals, reconeix com a dret fonamental la dignitat de la persona, sent un dret inviolable. Aquest dret no s’ha de concebre com un mer valor, sinó com una finalitat i objectiu que l’Estat ha de garantir. Per tant, la dignitat inherent a la persona s’ha de concebre com una expressió d’un bé jurídic que ha de ser protegit i respectat, amb la finalitat que l’ordre polític ho tingui com un deure de protecció¹⁰.

A continuació, es citarà jurisprudència, a través de la qual s’han assentat el concepte i importància d’aquest dret fonamental.

- STC 53/1985, FJ 11º:

***“mínimum invulnerable que tot estatut jurídic ha d’assegurar,** de manera que siguin les unes o les altres les limitacions que s’imposin en el gaudi dels drets*

⁹ «BOE» núm. 311, de 29/12/1978.

¹⁰ Porras, J.M., (2018) Eficacia jurídica del principio constitucional de la dignidad de la persona. BOE: https://www.boe.es/publicaciones/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-E-2018-10020100223_ANUARIO_DE_DERECHO_ECLESIA%3%81STICO_Eficacia_jur%3%ADdica_del_p_rincipio_constitucional_de_la_dignidad_de_la_persona

individuals, **no comportin menyspreu per a l'estima** que, com a ésser humà, mereix la persona”.

- STC 99/1985, de 30 de setembre, FJ 2n, i concretament sentència interessant en quant limita al legislador en l'abús de la llibertat que tenen conferida en la configuració, per modular l'exercici front a estrangers, independentment del seu règim dins de l'Estat espanyol:

“drets que pertanyen a la persona com a tal, i no com a ciutadà”. (...) **“la dignitat ha de romandre inalterada qualsevol que sigui la situació en la qual la persona es trobi, constituint, en conseqüència, un mínim invulnerable que tot estatut jurídic ha d'assegurar”**.

- STC 120/1990, de 27 de juny, FJ 4t i STC 57/1994, de 28 de febrer, FJ 3r:

“(…) a partir del seu contingut i naturalesa, els quals permeten precisar en quina mesura és imprescindible per a la dignitat de la persona, concebuda com a subjecte d'un dret guiat per a això la Declaració Universal dels Drets Humans i els tractats i acords internacionals als quals remet l'article 10.2 de la Constitució”.

3.3. Catalunya

Per situar el marc legal dins l'àmbit autonòmic català, s'ha de fer una primera aproximació al text de l'Estatut d'autonomia de Catalunya¹¹, norma institucional de Catalunya. En el seu Capítol II, es regulen les competències que Catalunya té atribuïdes, i concretament en l'article 164 l'hi correspon, d'acord amb la legislació estatal, la matèria de seguretat pública, i concretament, entre d'altres:

- La planificació i la regulació del sistema de seguretat pública de Catalunya i l'ordenació de les policies locals;

¹¹ «DOGC» 4680, 20.07.2006.

- La creació i l'organització de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra i la coordinació de l'actuació de les policies locals.
- El comandament suprem de la Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra i la coordinació de l'actuació de les policies locals.

Així mateix, s'estableix que la Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra té com a àmbit d'actuació el conjunt del territori de Catalunya i exerceix totes les funcions pròpies d'un cos de policia, en els àmbits de la seguretat ciutadana i l'ordre públic; la policia administrativa, que inclou la que deriva de la normativa estatal; i la policia judicial i la investigació criminal, incloent-hi les diverses formes de crim organitzat i terrorisme, en els termes que estableixin les lleis.

Per altra banda, la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra¹² d'acord amb l'establert a l'article 1, té per objecte perfeccionar el procés de creació, l'estructuració i la regulació funcional i estatutària del Cos de «Mossos d'Esquadra». Així mateix, és objecte de la present Llei l'ordenació de la seguretat pública, d'acord amb l'àmbit competencial de la Generalitat. Per tant, i d'acord amb el seu preàmbul, té la consideració d'un text legal on es recullen els principis bàsics d'actuació d'aquests cossos de seguretat, en consonància amb la Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, la qual estableix l'aplicació directa d'aquests principis a la policia autònoma i als cossos de la policia local¹³.

Així mateix, és d'interès per aquest treball, destacar que en el seu preàmbul i de forma textual s'indica que: “**La policia no està per sobre de la Llei**, i per tant ha d'adequar la seva conducta a l'ordenament jurídic, amb subjecció als principis de jerarquia i subordinació dins del Cos.

És també un col·laborador indispensable de l'Administració de justícia, a la qual ha d'auxiliar, en el sentit més ampli, dins de les seves possibilitats. D'altra banda, **el respecte que la policia deu a la societat, a la qual pertany i de la qual prové el seu mandat, l'obliga a utilitzar els recursos coactius solament en situacions extremes i amb una aplicació escrupolosa dels principis d'oportunitat, proporcionalitat i congruència.**”

¹² «DOGC» núm. 1923, de 20 de juny de 1994.

¹³ «BOE» núm. 63, de 14 de març de 1986.

Per tant els principis d'oportunitat, proporcionalitat i congruència, són en caràcter general, els que regeixen qualsevol actuació policial per tal de garantir els drets humans¹⁴. Ara bé, per seguir amb l'objecte d'aquest treball, s'ha de determinar aquests conceptes¹⁵:

- Oportunitat: és la **necessitat o no de recórrer a la coacció física** i quan usar-la. Per a això **es tindran en compte** les circumstàncies del **lloc, la persona o persones sospitoses i la seva perillositat o reaccions previsibles**.
- Congruència, entesa com l'elecció de mitjans, suposa triar correctament entre els instruments legals disponibles i **utilitzar el més idoni a la situació concreta**.
- Proporcionalitat suposa que una vegada decidit **l'ús de la força**, i el mitjà idoni, ha d'evitar-se tot excés. A aquest efecte, s'adequarà la intensitat del seu ús **de manera que no sobrepassi l'estrictament necessària per a aconseguir el control de la persona**.

Per altra banda, resulta essencial mencionar jurisprudència al respecte d'aquests conceptes jurídics que, un cop determinats, denoten ser criteris legals absents de nitidesa, certa i indubtable. Així doncs, són nombroses les sentències del Tribunal Suprem¹⁶ que senyala i defineix aquests conceptes i on es determina que:

- STS de 21 setembre de 1999: “ (...) **la proporcionalitat de la violència es mesura en relació amb la situació que origina la intervenció de la força pública**, ja que si parlem d'una falta lleu no es justificaria la intervenció policial o s'impedeix la utilització d'un determinat mitjà perillós quan es manca d'un altre d'inferior de lesivitat, o aquest apareix com a ineficaç. Mentre que **la gravetat de la situació només autoritza per a obrar de manera ponderada i prudent en relació a tal gravetat**, també conforme a les circumstàncies del cas, sense posar traves a operacions que poden exigir l'actuar amb la decisió necessària i sense demora, però al mateix temps **sense concedir franquícies a actuacions excessives o inhumanes, tenint en compte, d'altra banda, que, respecte de l'actuació d'un particular en un supòsit paral·lel, el comportament de les Forces de Seguretat**

¹⁴ SAN (Penal) de 21 d'octubre, de 2020. Ref: EDJ 2020/687558.

¹⁵ Ruiz, L. *El tratamiento legal de las técnicas de intervención policial: uso de la fuerza y responsabilidad penal*. Nuevo Foro Penal No. 83, julio-diciembre 2014, Universidad EAFIT.

¹⁶ SSTS de 21 setembre de 1999; 5 juliol de 1995; 30 setembre, 24 de gener de 1994, i 17 de gener de 1994; entre d'altres.

té al seu favor el que sempre obren en la línia de l'afirmació del Dret per sobre de l'injust ”.

- STS de 20 d'octubre de 1980: “(...) *El subjecte després mort, enfront de l'Inspector adopto una actitud insultant i desafiadora reforçada amb l'exhibició d'una arma blanca que va anunciar empraria si l'Inspector s'acostava, podent-se això - amb unes certes reserves - qualificar com a presumpta agressió il·legítima (...) **El més tard mort es va tornar iniciant de nou la fugida, cosa que significa certament que havia desistit de la seva actitud amenaçadora i de la seva resistència activa perseguidora d'agressió física**, limitant-se en endavant a donar l'esquena al seu perseguidor i a confiar la seva sort a la velocitat de la seva represa i porfídiosa fugida* “. **La Sala no va apreciar l'eximent de legítima defensa ni completa ni incompleta en considerar que l'Inspector de Policia “va obrar amb intenció de matar, és evident que, el luctuós resultat, no es va produir per mer atzar i de manera casual i desgraciada”**.

Contextualitzat aquest marc jurídic, l'any 2010 es va aprovar, a través de la Resolució IRP/3648/2010, de 12 de novembre, el primer Codi d'ètica. Posteriorment, a través del Decret 222/2013, de 3 de setembre, es va aprovar un nou Reglament d'organització i funcionament del Comitè d'Ètica de la Policia de Catalunya ¹⁷. I finalment, mitjançant la Resolució INT/322/2014, d'11 de febrer, es va elaborar una nova proposta de Codi d'ètica de la Policia de Catalunya, aprovat finalment a través de l'acord GOV/25/2015, de 24 de febrer.

Finalment, convé analitzar en última instància l'actual Codi d'ètica de la Policia de Catalunya. Un cop més, s'observa en el preàmbul d'aquest text com s'insta a la Policia de Catalunya a vetllar pels drets i la seguretat de les persones, que en tot moment han de respectar la dignitat i l'autonomia de les persones i organitzacions de la societat civil i practicar l'equitat, evitant sempre caure en qualsevol forma de discriminació. En l'article 18 d'aquest codi es regula els principis d'oportunitat, congruència i proporcionalitat. Així mateix, en l'article 43 es regula la forma d'actuació en el moment en què un cos policial privi de llibertat a una persona, moment en el qual aquests hauran de vetllar per la seva

¹⁷ «DOGC» núm. 6454 de 05 de setembre de 2013.

integritat física, psicològica i moral, respectant la seva dignitat i imatge, impedit qualsevol ús abusiu o injustificat de violència.

IV. VIOLÈNCIA INSTITUCIONAL

*“Tota pràctica estructural de violació de drets per part de funcionaris pertanyents a forces de seguretat, forces armades, serveis penitenciaris i efectors de salut en contextos de restricció d'autonomia i / o llibertat (detenció, tancada, custòdia, guarda, internament, etc.) ha de ser considerada violència institucional.”*¹⁸

D'aquesta manera defineix el Govern d'Argentina la violència institucional. En allà s'ha dut a terme un extens debat sobre aquest tema, tot aplicant mesures de protecció per a les víctimes¹⁹. En aquest apartat, s'analitzaran algunes formes de violència institucional, tot recaptant dades per a fer una fotografia catalana sobre aquest fet.

No es pot passar per alt, que el fet d'anomenar-ho “violència institucional”, és precisament per a posar el focus en aquelles pràctiques de violència d'Estat que s'executen a dins d'edificis institucionals i en el transcurs de determinats procediments institucionals, així, queda palès que per una banda hi ha la violència explícita per part de persones de les diferents institucions de l'Estat; i per altre, també hi ha aquella violència institucional que es desenvolupa de manera implícita ²⁰. Tot i així, és objecte d'estudi d'aquest treball, centrar-se només en l'abús o brutalitat policial, i dues de les diferents formes que adopta.

¹⁸ <https://www.argentina.gob.ar/derechoshumanos/proteccion>

¹⁹ El 8 de maig de 1987 va ocórrer l'anomenada “Massacre de Budge”, en la qual la policia va matar a tres nois. Aquest dia els joves van ser assassinats per efectius de la Policia en la localitat d'Ingeniero Budge, Província de Buenos Aires. Tres sotsoficials de la Policia van assassinar a trets a aquests tres amics que conversaven i prenen una cervesa en una cantonada. Agustín va rebre dotze trets (set a l'esquena), Roberto, deu i Oscar, set. Tretze anys més tard, els policies van rebre la primera condemna. No obstant això, el judici va ser anul·lat per un error tècnic. Després d'un nou judici, en 1994, els tres policies van ser condemnats a 11 anys de presó per homicidi simple. Tot i així, recentment l'any 2007 els policies van ser efectivament capturats i enviats a presó. Aquest cas va permetre donar-li visibilitat a unes pràctiques que vulneren els drets humans i que tenen lloc en plena democràcia. És per això, que el 28 de novembre de 2012 es va instituir el 8 de maig com a “Dia Nacional de la Lluita Contra la Violència Institucional” .

²⁰ <https://www.elsaltodiario.com/metropolice/violencia-institucional-activa-pasiva>

4.1. Ús desproporcionat de la força

“Quan s’hagi d’emprar la força per resoldre situacions conflictives, caldrà utilitzar els mecanismes i els instruments menys lesius seguint els principis bàsics que regulen l’ús de la força: l’oportunitat, la congruència i la proporcionalitat. Per oportunitat s’entén la necessitat de valorar la conveniència d’actuar en el moment i en l’espai propici per tal que no ocasioni un mal més greu del que es vol evitar. Per congruència s’entén la necessitat d’utilitzar el mitjà més idoni, que més convé o que més s’ajusti a cadascuna de les situacions que se li plantegen a l’agent de policia. Per proporcionalitat s’entén la necessitat de modelar, adequar i aplicar de forma gradual l’ús de la força o del mitjà de defensa en funció del tipus i la gravetat de l’agressió que es vol neutralitzar.”

Article 39 del Codi d’ètica de la Policia de Catalunya

Segons l’últim informe anual de violència institucional publicat per l’associació Irídia²¹, tant sols en l’any 2020, es van adreçar al servei 41 persones que requerien assessorament i/o assistència davant de situacions de violència institucional ocorregudes a l’espai públic. Aquest tipus d’abús es dona principalment en espais de protesta, però s’ha de dir, que hi ha multitud de casos que es donen entre ciutadans que concorren per la via pública sense motiu aparent de significar una amenaça per a algú o per al mateix cos de policia. Així doncs, l’ús desproporcionat de força es mostra de diverses maneres tot atemptant contra la seguretat dels ciutadans: des del llançament de projectils de goma o foam en zones per sobre de l’abdomen (totalment prohibit per la pròpia normativa interna del cos de mossos d’esquadra publicada a l’Abril d’aquest mateix any 2021); com també, l’ús de bastons policials a la zona del cap, fet que va generar 18 lesions l’any 2019 (segons els casos registrats)²².

Així doncs, hi ha diverses campanyes²³ engegades que denunciïn aquest fet, com les impulsades per Stop bales de goma²⁴, o Ojo con tu ojo, que assenyalen que des de l’any 2001, ja són 14 les persones que han estat mutilades per projectils a Catalunya.

²¹ https://iridia.cat/wp-content/uploads/2021/04/RGB_INFORME-SAIDAVI-2020_DIGITAL_CAST.pdf.

²² *Ibid.*

²³ <https://www.vilaweb.cat/noticies/video-ferits-ulls-pilota-goma-prohibicio-projectils-foam/>

²⁴ <https://stopbalesdegoma.wordpress.com/>

Precisament per la seva alta lesivitat, el 18 de desembre de 2013 es va aprovar pel Ple del Parlament de Catalunya la prohibició de les bales de goma, i és per això que es van substituir pels projectils de foam. Tot i així, defensen la completa erradicació de tots els tipus de projectils, ja que com s'observa, aquest últim tipus segueix provocant mutilacions, com és el cas de la pèrdua d'un ull de la noia de 19 anys durant la protesta per l'empresonament del raper Pablo Hasél²⁵, al Febrer d'aquest any.

4.2. Identificacions policials per perfil racial (racial profiling)

“La imparcialitat exigeix a la Policia de Catalunya actuar d’una manera que eviti i s’oposi a qualsevol forma de discriminació o perjudici per raons de naixement, raça, sexe, edat, estètica, religió, opinió o qualsevol altra circumstància personal o social i cerqui, en tot moment, la defensa de la igualtat de drets. Aquest valor s’oposa a qualsevol tipus de favoritisme. No correspon a l’agent de policia jutjar, però sí que té la responsabilitat de fer el seu servei de la millor manera possible, independentment de la persona que atengui.”

Capítol 1.C del Codi d’ètica de la Policia de Catalunya

La pràctica policial que es refereix a interpretar les característiques d’un individu com a indicador de comportament delictiu s’anomena *profiling*, o “perfil criminal” en català. Així doncs, el terme *racial profiling*, es refereix a aquelles pràctiques segons les quals els agents policials utilitzen la raça, l’etnicitat, la nacionalitat o la religió com un dels factors per a decidir a qui identificar, escorcollar o interrogar²⁶. Ja en l’estudi “Estratègies per a l’eficàcia en les identificacions policials. Resultats de l’Estudi fet a la ciutat de Girona dins el projecte europeu STEPSS²⁷”, comandat per la Lola Vallés Port, responsable de Recerca i Cooperació Internacional de l’Institut de Seguretat Pública de Catalunya, conclou que “*la policia de Girona utilitza l’etnicitat i la nacionalitat com un factor entre d’altres per a decidir a qui identificar i escorcollar, especialment amb el col·lectiu*

²⁵ <https://www.elperiodico.com/es/politica/20210416/joven-ojo-hasel-querella-mosso-11659545>.

²⁶ Vallés, L. *Estratègies per a l’eficàcia en les identificacions policials. Resultats de l’Estudi fet a la ciutat de Girona dins el projecte europeu STEPSS*.

²⁷ El projecte STEPSS va ser una iniciativa que pretenia millorar les relacions que s’estableixen entre la policia i les minories mitjançant una pràctica responsable i eficaç de l’autoritat policial a l’hora de realitzar identificacions i escorcolls.

d'aparença d'Àfrica del Nord i nacionalitat marroquina. A més, es demostra l'ús inapropiat de l'ètnicitat o la nacionalitat per la baixa efectivitat d'aquestes identifications i escorcolls."²⁸

En aquest estudi, es mostren dades molt reveladores, ja que mentre a la ciutat de Girona hi ha una població de nacionalitat espanyola de 76.483 persones es produeixen només el 5,4% de les identifications totals per part del cos de mossos d'esquadra; en canvi, mentre la població del Marroc i Romania són d'un total de 3.930 i 1.560 respectivament, es produeixen un total de 54,1 i 33,3% de les identifications totals. Així envers la població total, mostren una taxa de desproporció del 902%. Val a dir que, aquesta pràctica ha estat criticada per molts organismes internacionals, com va ser el cas de Rosalind Williams²⁹, a on es va determinar que l'Estat espanyol no va dur a terme una investigació efectiva al respecte.

V. MODEL DE DENÚNCIA A LA POLICIA

En el present apartat, es contraposarà el model de denúncia d'un agent de policia a Catalunya amb el de Regne Unit, i també es mostraran les diferents recomanacions que la Unió Europea ha demanat per a una més bona praxis, en tot el relacionat amb la policia i els Drets Humans. Així doncs, fent una comparació, s'observa com es pot procedir d'una manera alternativa que doti de transparència el procés, i pugui dotar d'eines per a acabar amb la impunitat (o si més no, amb la sensació d'ella).

5.1. Catalunya

D'acord amb l'article 53.d de la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra, d'ara en endavant Llei 10/1994, és funció del Consell de la Policia, d'ara endavant Consell, "*L'emissió d'informes en els expedients disciplinaris que s'instrueixin als membres del Cos per faltes molt greus i en tots els que s'instrueixin als representants dels sindicats.*". Així doncs, serà el propi Consell qui investigarà les

²⁸ IBID.

²⁹ https://www.eldiario.es/euskadi/policia-identifico-ordenes-buscar-personas_128_1793868.html

possibles denúncies per faltes molt greus. Ara bé, qui conforma aquest Consell? Segons l'article 55 de la Llei 10/1994 :

“ 1- Els representants dels membres del Cos de Mossos d'Esquadra en el Consell de la Policia són els que resulten de les eleccions sindicals que s'han de fer a aquest efecte.

2 -Tenen la condició d'electors i elegibles, en relació amb la data d'inici del procés electoral, els funcionaris del Cos de Mossos d'Esquadra que es trobin en situació de servei actiu o de segona activitat. Així mateix, poden ésser electors o elegibles els membres del Cos que es trobin en situació de suspensió de funcions, mentre la resolució no sigui consentida o adquireixi fermesa en via jurisdiccional, excepte en els supòsits de suspensió provisional originada per un procediment jurisdiccional o de suspensió ferma per un judici per falta molt greu.”

Per tant, és un òrgan conformat quasi de manera íntegra per membres del cos policial, fet que genera una desconfiança vers la transparència del procés engegat en contra del propi personal. De fet, segons l'article 74.2 de la Llei 10/1994:

“2- La incoació d'expedients disciplinaris i el nomenament de l'instructor i, si s'escau, del secretari corresponen a l'autoritat del Departament de Governació que sigui determinada.”

És per aquest fet, pel qual des de diferents entitats i organitzacions de la societat civil com Iridia, s'han organitzat per a constituir un model que faciliti la incoació d'un procediment judicial contra algun agent. Ho fan, a través d'El Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI), pel qual ofereixen assistència jurídica i psicosocial a les víctimes; i a més, també duen a terme actuacions d'ofici per a investigar les possibles vulneracions de drets.³⁰

5.2. Regne Unit

El cas del Regne Unit suposa un model diferent, ja que hi l'any 2002 van instaurar per mitjà de la *Police reform Act 2002*, d'ara en endavant *Act 2002*, la Comissió Independent de denúncies contra la Policia (IPCC, per les seves sigles en anglès). Aquest és un organisme independent del qual s'analitzaran les seves característiques principals. S'ha

³⁰ <https://iridia.cat/denuncia/>

de dir en primer lloc, que aquest organisme va canviar de nom l'any 2018, i va esdevenir l'Oficina Independent de Conducta Policial (IOPC, per les seves sigles en Anglès). Aquest canvi es va establir a la *Policing and Crime Act 2017*. Tot i així, algunes de les qüestions que són objecte del treball, es redacten en la primera llei de les esmentades, i no canvien en la segona.

Així doncs, d'acord amb l'article 9.2 i 9.3 de l'*Act 2002*³¹, la IPCC es compondrà per un president designat per la seva majestat; i no menys d'uns altres 5 membres nomenats pel Secretari d'Estat; a més, no es nomenarà a cap persona ni com a President ni com a membre, si ocupa o ha ocupat un càrrec com a agent de la policia en qualsevol part de Regne Unit, si es membre de l'Agència contra la delinqüència organitzada greu, si forma part del Servei Nacional d'intel·ligència, etc. La llista segueix nomenant a tots els organismes que d'alguna manera exerceixen o hi tenen relació amb els cossos i forces de seguretat de l'Estat, amb la qual cosa, s'infereix que l'organisme es vol constituir de la manera més independent possible.

A part del nom, també hi va haver una sèrie de canvis estructurals significatius per a la IOPC en la nova *Policing and Crime Act 2017*³². Entre aquests, l'atorgament de poders addicionals, que inclouen el poder d'iniciar investigacions sense una remissió policial i el poder de presentar casos en audiències per mala conducta. Els procediments disciplinaris i penals es basen en les proves que proporcionen, però, les decisions per a aquests procediments són independents. En aquest sistema, la majoria de les denúncies contra la policia són tractades per la policia corresponent. Cada policia té un departament separat que supervisa les queixes. Per llei, els diferents cossos de policia han de remetre certs assumptes, com les acusacions de corrupció o d'agressió greu. Tot i així, aquest organisme també té el poder de considerar els incidents que no els hi han estat remesos per les forces policials i decidir si els investigaran.

Pel que fa a les investigacions, es duen a terme a través d'una unitat d'avaluació que revisa la informació que els han proporcionat, després, es decideix si la qüestió requereix una investigació i la seva tipologia. Hi ha tres tipus diferents d'investigació: en primer lloc, la investigació independent, és a dir, si s'investiga l'assumpte amb els propis investigadors

³¹ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/30/section/9>

³² <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/3/section/18/enacted>

de l'organització; en segon lloc, la investigació dirigida, és a dir, si es dirigeix i controla la investigació utilitzant recursos policials; i per últim, la local, si la força policial local investiga, sense la participació de l'organització. El procediment de la investigació de l'IOPC de manera independent, s'instrueix en diferents fases:

1. Recopilar les evidències per establir les circumstàncies del que va succeir
2. Elaborar un informe pel qual s'estableix tot el relatiu amb el cas
3. Remetre l'informe a la força policial corresponent.

És llavors quan es consideren les al·legacions pertinents d'aquella força policial, però es pren una decisió final de manera independent. Després, sí que serà la pròpia força policial qui durà a terme qualsevol acció disciplinària.

5.3. Recomanacions Unió Europea

Des de la Unió Europea, a través de diverses institucions, s'ha instat nombroses vegades a què l'Estat espanyol faci canvis en la legislació vigent i adopti mesures en contra de totes les formes de vulneració dels drets humans. Només per a anomenar algunes d'elles, s'exposa en aquí les qüestions més rellevants (segons l'objecte del treball), de dos documents del Comissionari de Drets Humans del Consell d'Europa, Nils Muižnieks a les autoritats pertinents de l'Estat.

En el primer document³³ (format després de la visita realitzada al Juny de 2013), en la seva recomanació nº 141, considera que: *“la forma més eficaç de combatre la impunitat entre els membres de les forces de l'ordre, és establir un mecanisme de denúncia eficaç i independent”*, assenyalant també que *“els mecanismes d'investigació interns no son suficients per a garantir una sanció adequada de tots els casos d'abús per part dels agents de l'ordre i una reparació efectiva per a les víctimes”*.

Ja en el segon document³⁴, redactat després de la jornada de l'1 d'Octubre de 2017, el Comissionari segueix: *“voldria cridar la seva atenció sobre la recomanació que vaig*

³³ Muižnieks, N. *INFORME Comisario de Derechos Humanos del Consejo de Europa Tras su visita a España del 3 al 7 de junio de 2013*

³⁴ Muižnieks, N. *Carta enviada a Ignacio Zoido el 4 d'Octubre de 2017*. Ref.: CommHR / NM / jp 036-2017

*dirigir a les seves autoritats en el meu informe de 2013 pel que fa **a l'establiment d'un mecanisme independent de denúncies contra la policia.** A l' descobrir que els mecanismes existents per tractar els casos de mala conducta policial no eren suficients per garantir una sanció adequada de tots els casos d'abús per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei i una reparació efectiva per a les víctimes d'abús, vaig convidar a les seves autoritats a considerar la possibilitat d'establir un mecanisme de denúncia independent que abasti a totes les forces de l'ordre funcionaris, ja sigui ampliant les competències del Defensor del Poble nacional o **creant un nou organisme.** El Consell d'Europa pot proporcionar orientacions útils i exemples d'altres estats membres en aquest àmbit. En aquesta ocasió, els insto una vegada més a que examinin aquesta possibilitat”.*

Tal com s'observa en les recomanacions, es fa palès que l'Estat espanyol, i de la mateixa manera Catalunya, mostra fortes deficiències en matèria d'investigació d'abús policial, pel qual li manca un organisme independent que assegurï aquest procés. I no és només el Comissionari qui fa referència a aquesta mancança, ja que nombroses organitzacions com Amnistia Internacional o Irídia, també ho han fet.

VI. CONCLUSIÓ

L'abús policial és símptoma d'un Estat recelós del seu poder, i això, a la llarga genera un espiral de violència. Són moltes les qüestions que s'han de treballar per a garantir que no es vulnerin els Drets Humans, però potser un primer pas és precisament crear un mecanisme pel qual no hi hagi impunitat en cas de que això passi. Hi ha diversos models en els que emmirallar-nos, en aquest treball, només he parlat del Regne Unit (potser per proximitat), però també hi ha d'altres exemples com Nova Zelanda, o inclús en altres municipis també llunyans.

La creació d'un organisme independent de control de la policia es fa una necessitat imminent, tot i que a la vegada s'haurien de treballar qüestions de manera paral·lela. Els cossos policials s'haurien de formar en Drets Humans, i ser conscients que cada vegada que tracten de manera vexatòria a un ciutadà, els estan vulnerant. És per això, que des de les institucions de la Unió Europea, a més de diverses organitzacions com Irídia hi ha la mà estesa per a construir entre totes aquest organisme que vetlli per la seguretat de tothom, i que acabi amb la impunitat que els últims anys s'ha demostrat imperant.

A més, també s'ha de repensar la manera en la que l'Estat concep a la policia, i deixar a un costat les concepcions punitives o restrictives. La policia ha de ser un garant dels Drets Humans, i treballar per a que tothom pugui ser qui vulgui ser. És per això que les pròpies institucions polítiques són les primeres que han de fer una reflexió profunda, i acabar amb els indults que només generen desconfiança i desconexió de la ciutadania en vers les institucions.

Una democràcia robusta doncs, ha de permetre les mobilitzacions, i a més, escoltar-les, ja que només així, es podrà encaminar cap a una societat justa per a tothom.

VII. BIBLIOGRFIA

LEGISLACIÓ

Resolució núm. 217 A (III), Assemblea General de la Unió Europea, Declaració Universal de Drets Humans.

«BOE» núm. 311, de 29/12/1978, Constitució Espanyola.

«DOGC» 4680, 20.07.2006, Estatut d'Autonomia de Catalunya.

«DOGC» núm. 1923, de 20 de juny de 1994, Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra.

«BOE» núm. 63, de 14 de març de 1986, Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, la qual estableix l'aplicació directa d'aquests principis a la policia autònoma i als cossos de la policia local.

«DOGC» núm. 6454 de 05 de setembre de 2013, Codi d'Ètica de Policia de Catalunya.

JURISPRUDÈNCIA

Sentència del Tribunal Constitucional, 99/1985, de 30 de setembre (BOE núm. 265, de 05 de novembre de 1985).

Sentència del Tribunal Constitucional, 120/1990, de 27 de juny (BOE núm. 181, de 30 de juliol de 1990).

Sentencia d l'Audiència Nacional (Sala Penal) de 21 d'octubre, de 2020. Ref: EDJ 2020/687558.

ARTICLES

Porras, J.M., (2018) *Eficacia jurídica del principio constitucional de la dignidad de la persona*.

Ruiz, L. *El tratamiento legal de las técnicas de intervención policial: uso de la fuerza y responsabilidad penal*.

Vallés, L. *Estratègies per a l'eficàcia en les identificacions policials. Resultats de l'Estudi fet a la ciutat de Girona dins el projecte europeu STEPSS*.

Nuevo Foro Penal No. 83, julio-diciembre 2014, Universidad EAFIT.

Muižnieks, N. *INFORME Comisario de Derechos Humanos del Consejo de Europa Tras su visita a España del 3 al 7 de junio de 2013*

Muižnieks, N. *Carta enviada a Ignacio Zoido el 4 d'Octubre de 2017*. Ref.: CommHR / NM / jp 036-2017

LLIBRES

Hobbes, T. *Leviatán*. (1651), Anglaterra. Ed: Andrew Crooke.

Gallego, M. *Sobre el Monopolio legítimo de la violencia*. Nuevo Foro Penal, ISSN 0120-8179, N°. 66, 2003.

Weber, M. *El político y el científico*. Ed: Alianza Editorial

ALTRES REFERÈNCIES

<https://www.argentina.gob.ar/derechoshumanos/proteccion>

<https://www.elsaltodiario.com/metropolice/violencia-institucional-activa-pasiva>

https://iridia.cat/wp-content/uploads/2021/04/RGB_INFORME-SAIDAVI-2020_DIGITAL_CAST.pdf

<https://www.vilaweb.cat/noticies/videoferits-ulls-pilota-goma-prohibicio-projectils-foam/>

<https://stopbalesdegoma.wordpress.com/>

<https://www.elperiodico.com/es/politica/20210416/joven-ojo-hasel-querella-mosso-11659545>

https://www.eldiario.es/euskadi/policia-identifico-ordenes-buscar-personas_128_1793868.html

<https://iridia.cat/denuncia/>

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/30/section/9>

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/3/section/18/enacted>